

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.2\(174\).10](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.2(174).10)
УДК 796.323(477+73)

Білецька В.В.,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент завідувачка кафедри спорту та фітнесу
Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ
Семененко В.П.,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, декан Факультету спорту та менеджменту
Національного університету фізичного виховання і спорту України, м. Київ
Завальнюк В.Л.,
викладач кафедри інноваційних та інформаційних технологій у фізичній культурі і спорті
Національного університету фізичного виховання і спорту України, м. Київ
Залойло В.В.,
доцент кафедри футболу Національного університету фізичного виховання і спорту України, м. Київ
Костюченко В.І.,
старший викладач кафедри спортивних єдиноборств та силових видів спорту Національного
університету фізичного виховання і спорту України, м. Київ
Яременко О.М.,
викладач кафедри технологій оздоровлення і спорту Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Завадько І.В.,
аспірант Національного університету фізичного виховання і спорту України, м. Київ

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ У СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розвиток студентського баскетболу відбувається в Україні суперечливо. Успішність підготовки студентських баскетбольних команд залежить від безлічі чинників і умов організації. Метою дослідження було вивчення особливостей розвитку студентського спорту у системі фізичного виховання в закладах вищої освіти (на прикладі баскетболу у закладах вищої освіти США та України).

В ході дослідження здійснено порівняльну характеристику особливостей студентського баскетболу у США та в Україні. Розглянуто відмінності студентського українського баскетболу та студентського американського баскетболу за наступними критеріями: правила гри, стиль гри, популярність баскетболу серед вболівальників, кількість залучених глядачів щороку, важливість виступу за команду закладу вищої освіти для кар'єри баскетболіста, зацікавленість брендів до студентського баскетболу, спортивна стипендія для баскетболістів в закладі вищої освіти, транспортне забезпечення студентів для змагань, кваліфікація суддів на змаганнях, значення змагання для студентів, конкуренція команд, забезпечення студентів екіпуванням, кваліфікація тренерів.

Ключові слова: фізична культура, студенти, студентський спорт, фізичне виховання, баскетбол, заклади вищої освіти.

Biletska Viktoriia, Semenenko Vyacheslav, Zavalniuk Viktoriia, Zaloylo Volodymyr, Kostyuchenko Vasyly, Yaremenko Oleg, Zavadko Ihor. Student sports in the system of physical education in institutions of higher education.

The purpose of the research is to study the peculiarities of the development of student sports in the system of physical education in institutions of higher education (using the example of basketball in institutions of higher education in the USA and Ukraine).

The results. In the course of the study, a comparative characterization of the characteristics of student basketball in the USA and in Ukraine was carried out. The differences between student Ukrainian basketball and student American basketball are considered according to the following criteria: rules of the game, style, popularity among fans, the number of spectators involved each year, the importance of playing for the university team for a basketball player's career, the interest of brands in student basketball, a sports scholarship for basketball players in universities, transportation of students for competitions, qualification of judges at competitions, importance of competition for students, competition of teams, provision of equipment for students, qualification of coaches.

It was determined that the high popularity of basketball among fans and the high level of significance of the competition for students are characteristic of student basketball in the USA, a significant number of spectators are involved in the competition, high interest of brands in student basketball, the presence of a sports scholarship for basketball players in a higher education institution, full provision of equipment and transport, high level of judging. On the other hand, the peculiarities of student basketball in Ukraine are low popularity among fans, low competition among student teams, competitions have a low level of importance for students, lack of sports scholarships for basketball players in institutions of higher education, refereeing of competitions mainly takes place with the participation of student judges.

Key words: physical culture, students, student sports, physical education, basketball, higher education institutions.

Постановка проблеми. Студентський спорт є сполучною ланкою між масовим спортом і спортом вищих досягнень. Всесвітні Універсиади за значущістю та масштабом належать до лідерів серед міжнародних спортивних змагань, основним організатором яких виступає Міжнародна федерація студентського спорту. Студентський спорт розглядають як соціальне явище з багатою історією. До нього залучена значна частина суспільства і на нього покладається вирішення багатьох завдань, котрі виходять за межі навчання молоді у закладах вищої освіти [5, 9].

Багато сучасних популярних видів спорту (наприклад, баскетбол, волейбол, регбі) зародились саме зі студентського спорту. Більше того, модель спорту П'єра де Кубертена значною мірою може бути реалізована саме у студентському спорті. Сучасний студентський спорт відзначається своєю багатогранністю, що обумовлено функціонуванням на різних рівнях (від окремого університету до міжнародних об'єднань), вирішенням завдань усіх напрямів спорту, участю людей різного віку та рівня спортивної майстерності [3, 6].

Американський студентський спорт дуже організований. Навчання в університеті та студентський спорт у США – це нерозривно пов'язані один з одним поняття. При незадовільній успішності студента можуть не допустити до тренувань та ігор. У американських студентів-спортсменів немає особливих привілеїв. Спорт в університетах США є одним з основних маркетингових інструментів для залучення студентів. З метою залучення найсильніших атлетів фінансуються спортивні програми. Більше тисячі навчальних закладів США активно підбирають юнаків і дівчат для своїх спортивних команд, щоб прославити університет. Університетські спортивні події викликають величезний інтерес у населення США. Кращі студентські команди з популярних видів спорту в США збирають повні стадіони, місткість яких перевищує 100000 глядачів. Спеціальні стадіони, призначені для проведення ігор між командами університетів, побудовані на кожному кампусі. Мільйони фанатів з усієї Америки стоять у багатогодинних чергах, щоб придбати квиток. Найбільш видатні спортсмени-студенти отримують запрошення в професійний спорт. Саме студентський спорт є «кузницею кадрів» для національних збірних (у тому числі й олімпійських) і професійних ліг [6, 8].

Особливості студентського баскетболу США проявляються на рівні резервного спорту та спорту вищих досягнень. Для США можна спостерігати перехід більшості представників масового студентського спорту на рівень резервного спорту. Це, своєю чергою, дає значне підґрунтя для реалізації та розкриття індивідуальних можливостей студента-спортсмена на рівні резервного спорту та разом із значною конкуренцією забезпечує вище кількісне та якісне представлення на рівні студентського спорту США вищих досягнень [1, 8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідні фахівці галузі не одне десятиліття займаються вивченням тенденцій та актуальних проблем підготовки баскетболістів високого класу в сучасних умовах глобалізації та популяризації баскетболу [2], вивченням сучасних підходів до техніко-тактичної підготовки юних баскетболісток [7]. Визначено роль українського баскетболу у світі в різні періоди його розвитку [4]. Особлива увага приділяється вивченню тренувального ефекту спеціальних вправ баскетболістів [12] та ігрової статистики змагань різного рівня [11]. Національно-детермінований варіант підходу до побудови системи підготовки в студентському баскетболі в Україні характеризується низькою змагальністю на рівні масового студентського спорту, високою відповідальністю за результат на рівні резервного та студентського спорту вищих досягнень, значними втратами студентів-спортсменів під час навчання. Розвиток студентського баскетболу відбувається в Україні суперечливо, і на тлі популярності його в інших країнах, виглядає блідо. Успішність підготовки студентських баскетбольних команд залежить від безлічі чинників і умов організації [8, 9, 10]. Тому актуальним є вивчення особливостей розвитку студентського баскетболу в Україні та США, їх порівняння та визначення шляхів вирішення проблем українського студентського баскетболу.

Обраний напрям досліджень виконувався у відповідності до теми Зведеного плану НДР Міністерства освіти України на 2021-2025 рр. 3.1. «Удосконалення системи контролю фізичної підготовленості дітей, підлітків і молоді в закладах освіти» та науково-дослідної роботи КУБГ «Теоретико-практичні засади використання фітнес-технологій у фізичному вихованні та спорті» (реєстраційний номер: 0118U001229).

Мета дослідження – вивчення особливостей розвитку студентського спорту у системі фізичного виховання в закладах вищої освіти (на прикладі баскетболу у закладах вищої освіти США та України).

Виклад основного матеріалу дослідження. В ході дослідження здійснено порівняльну характеристику особливостей студентського баскетболу у США та в Україні. Студентський український баскетбол та студентський американський баскетбол мають кілька суттєвих відмінностей, зокрема в ігровому стилі, правилах та організації (таблиця 1).

Таблиця 1.

Порівняльна характеристика особливостей студентського баскетболу в Україні та США		
Критерій	США	Україна
Змагання найвищого рівня	Національний чемпіонат NCAA	Студентська ліга України
Правила гри	грається за внутрішніми правилами NCAA, які можуть відрізнятися від міжнародних правил	грається за міжнародними правилами
Стиль гри	використовуються більш ефектні та швидкі комбінації пасів та рухів, а також більше уваги приділяється індивідуальним навичкам та техніці гравців	грається в більш обережному та консервативному стилі, з фокусом на командній грі та згоді між гравцями

Популярність серед вболівальників	велика	маленька
Кількість залучених глядачів щороку	мільйони глядачів	сотні глядачів
Важливість виступу за команду ЗВО для кар'єри баскетболіста	старт у професійний спорт	старт у професійний спорт
Зацікавленість брендів до студентського баскетболу	велика	немає зовсім
Спортивна стипендія для баскетболістів в університеті	надається	немає
Транспортне забезпечення студентів для змагань	літак, університетський автобус	потяг, метро, автобус
Кваліфікація суддів на змаганнях	професійні судді	судді - студенти
Значення змагання для студентів	високе	низьке
Конкуренція команд	висока	низька
Забезпечення студентів екіпуванням	кросівки, термо-білизна, форма, спортивний одяг, рюкзаки, харчування, спортивні добавки	форма
Кваліфікація тренерів	висока	середня

Перш за все, студентський баскетбол у США має більш високий рівень розвитку та популярності. Університетська баскетбольна ліга NCAA є однією з найпопулярніших спортивних ліг у Сполучених Штатах, тоді як український студентський баскетбол ще не досяг такого рівня розвитку та популярності. Одна з основних відмінностей між цими двома видами баскетболу – правила. Ігри в українському студентському баскетболі відбуваються за міжнародними правилами, тоді як ігри в університетському баскетболі в США – за внутрішніми правилами NCAA, які можуть відрізнятися від міжнародних правил.

Відрізняється також і стиль гри: в американському університетському баскетболі часто використовуються більш ефектні та швидкі комбінації пасів та рухів, а також більше уваги приділяється індивідуальним навичкам та техніці гравців. В українському студентському баскетболі, зазвичай, ігри відбуваються в більш обережному та консервативному стилі, з фокусом на командній грі та злагоді між гравцями. В студентському баскетболі в Україні та в США використовуються однакові розміри поля - 28 метрів на 15 метрів. Однак, розміри корта у США можуть відрізнятися в залежності від рівня змагань.

Студентський американський баскетбол є одним з найбільш популярних та конкурентоспроможних видів спорту в США. З іншого боку, студентський український баскетбол не має такого рівня конкуренції та популярності, хоча все ж має своїх прихильників та підтримку.

Змаганнями найвищого рівня в американському студентському баскетболі є Національний чемпіонат NCAA, а в Україні – це змагання студентської Ліги України. Особливостями студентського баскетболу у США є висока популярність серед вболівальників – залучені мільйони глядачів щороку, висока конкуренція серед студентських команд, змагання мають високий рівень значення для студентів. Натомість особливостями студентського баскетболу в Україні є низька популярність серед вболівальників – залучені сотні глядачів щороку, низька конкуренція серед студентських команд, змагання мають низький рівень значення для студентів.

В американському студентському баскетболі відмічається висока зацікавленість брендів до студентського баскетболу, надається спортивна стипендія для баскетболістів в університеті, студенти мають добре забезпечення екіпуванням (зокрема кросівками, термо-білизною, формою, спортивним одягом, рюкзаками, харчуванням, спортивними добавками), суддівство змагань відбувається за участі професійних суддів з високою кваліфікацією. Для українського студентського баскетболу характерним є відсутність зацікавленості брендів до студентського баскетболу, не надається спортивна стипендія для баскетболістів в університеті, з екіпування студенти отримують лише форму, суддівство змагань переважно відбувається за участі суддів-студентів з низькою кваліфікацією.

Висновки. Таким чином, студентський баскетбол у США та Україні має низку відмінностей у правилах та стилі гри, у популярності серед вболівальників, у рівні конкуренції серед студентських команд, у значенні змагань для студентів, а також у рівні зацікавленості брендів до студентського баскетболу, наявності стипендії для баскетболістів в університеті, в забезпечення екіпуванням, у рівні суддівства та кваліфікації суддів.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні основних проблем українського студентського баскетболу та шляхів їх подолання.

Література

1. Анікеєнко ЛВ, Єфременко ВМ, Яременко ОМ, Кузенков ОВ, Устименко ГО. Фізичне виховання: Техніка та тактика гри в баскетбол: «Навчання техніці та тактиці гри у баскетбол для студентів»: навчальний посібник для студентів. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 127 с.
2. Безмилов ММ, Шинкарук ОА. Тенденції та актуальні проблеми підготовки баскетболістів високого класу в сучасних умовах глобалізації та популяризації баскетболу. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2020;28:112–131.
3. Войнаровський А. Історичний аналіз розвитку студентського спорту у вищих навчальних закладах України. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012;2(18):7- 10.
4. Волошин А, Сушко Р. Баскетбол України [монографія]. К.:ТОВ «Новий друк», 2019. 500 с.
5. Гальченко ЛВ, Дядечко ІС. Студентський спорт: навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Фізична культура і спорт» освітньо-професійної програми «Спорт». Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2020. 109 с.
6. Защук СГ. Баскетбол у фізичному вихованні студентів нефізкультурних вузів. *Проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010;5:69-72.
7. Комоцька ОС, Сушко РО. Сучасні підходи до техніко-тактичної підготовки юних баскетболісток. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2023;15(34):238–251.
8. Мельник МГ. Становлення та розвиток студентського спорту України в XXI столітті : дис.. кан. наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.01. Львівський державний університет фізичної культури. Львів, 2016. 231 с.
9. Мітова ОО, Грюкова ВВ. Баскетбол: історія розвитку, правила гри, методика навчання [навч.-метод. посібник]. Дніпро: «Інновація»; 2016. 194 с.
10. College Basketball Encyclopedia: The Complete History of the Men's Game. ESPN, 2009. 1232 p.
11. Conte D, Straigis F, Clemente F, Gómez M. Performance profile and game-related statistics of FIBA 3x3 Basketball World Cup 2017. *Biology sport*. 2019;36(2):149–154.
12. Koryahin, V., Blavt, O., Doroshenko, E., Prystynskiy, V., & Stadnyk, V. Training effect of special basketball exercises. *Teoriâ Ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2020;3:137-141.

Reference:

1. Anikeienko, L.V., Yefremenko, V.M., Yaremenko, O.M., Kuzenkov, O.V., & Ustymenko, H.O. (2021). Fyzyczne vykhovannia: Tekhnika ta taktyka hry v basketbol: Navchannia tekhnitsi ta taktytsi hry u basketbol dlia studentiv [Physical Education: Technique and Tactics of Playing Basketball: Teaching Techniques and Tactics of Playing Basketball for Students]. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho [in Ukrainian].
2. Bezmylov, M.M., & Shynkaruk, O.A. (2020). Tendentsii ta aktualni problemy pidhotovky basketbolistiv vysokoho klasu v suchasnykh umovakh hlobalizatsii ta populiaryzatsii basketbolu [Trends and actual problems of training high-class basketball players in modern conditions of globalization and popularization of basketball]. *Fizychna kultura, sport ta zdorovia natsii*, 28, 112–131 [in Ukrainian].
3. Voinarovskiy, A. (2012). Istorychnyi analiz rozvytku studentskoho sportu u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy [Historical analysis of the development of student sports in higher educational institutions of Ukraine]. *Fizychnye vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi*, 2(18), 7- 10 [in Ukrainian].
4. Voloshyn, A., & Sushko, R. (2019). Basketbol Ukrainy [Basketball of Ukraine]. K.:TOV Novyi druk [in Ukrainian].
5. Halchenko, L.V., & Diadechko, I.Ie. (2020). Studentskyi sport [Student sports]. Zaporizhzhia: Zaporizkyi natsionalnyi universytet [in Ukrainian].
6. Zashchuk, S.H. (2010). Basketbol u fizychnomu vykhovanni studentiv nefizkulturnykh vuziv [Basketball in the physical education of students of non-physical cultural universities]. *Problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, 5, 69-72 [in Ukrainian].
7. Komotska, O.S., & Sushko, R.O. (2023). Suchasni pidkhody do tekhniko-taktychnoi pidhotovky yunyykh basketbolistok [Modern approaches to the technical and tactical training of young basketball players]. *Fizychna kultura, sport ta zdorovia natsii*, 15(34), 238–251 [in Ukrainian].
8. Melnyk, M.H. (2016). Stanovlennia ta rozvytok studentskoho sportu Ukrainy v KhKhI stolitti [Formation and development of student sports of Ukraine in the XXI century]. (Extended abstract of candidate's thesis). Lviv State University of Physical Culture. Lviv [in Ukrainian].
9. Mitova, O.O., & Hriukova, V.V. (2016). Basketbol: istoriia rozvytku, pravyla hry, metodyka navchannia [Basketball: the history of development, the rules of the game, the methodology of training]. Dnipro: Innovatsiia [in Ukrainian].
10. College Basketball Encyclopedia: The Complete History of the Men's Game. (2009). ESPN. 1232 p.
11. Conte, D., Straigis, F., Clemente, F., & Gómez, M. (2019). Performance profile and game-related statistics of FIBA 3x3 Basketball World Cup 2017. *Biology sport*. 36(2), 149-154.
12. Koryahin, V., Blavt, O., Doroshenko, E., Prystynskiy, V., & Stadnyk, V. (2020). Training effect of special basketball exercises. *Teoriâ Ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 3, 137-141.